

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В
СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент IV курсу 10-4823 групи
Спеціальності: 081 «Право»
Освітньо-професійної програми «Право»

Жовнір Євген Михайлович

Керівник д.ю.н., проф. Стратонов В.М.

Рецензент д.ю.н., проф. Шкута О.О.

Івано-Франківськ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Теоретико-правові основи міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки.....	7
1.1 Поняття та сутність міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки.....	7
1.2 Нормативно-правові засади міжнародної взаємодії України у безпековій сфері.....	11
1.3 Суб'єкти та механізми реалізації міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки.....	16
РОЗДІЛ 2 Особливості та перспективи міжнародного співробітництва України у сфері національної безпеки в умовах воєнного стану.....	21
2.1 Правові режими та обмеження міжнародного співробітництва в умовах воєнного стану.....	21
2.2 Практика міжнародної взаємодії України з міжнародними організаціями та іноземними державами у сфері безпеки.....	25
2.3 Проблеми та перспективи розвитку міжнародного співробітництва України у сфері національної безпеки в умовах воєнного стану.....	29
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабна збройна агресія проти Української держави докорінно змінила архітектуру світового правопорядку, перетворивши питання захисту державного суверенітету на екзистенційний пріоритет вітчизняної та глобальної політики. В умовах безпрецедентної небезпеки та запровадження спеціального правового режиму виживання нації безпосередньо залежить від консолідованої зовнішньої підтримки, що зумовлює небувалу інтенсифікацію міждержавної взаємодії. Сучасні реалії доводять, що класичні інституційні механізми підтримання миру часто виявляються недостатньо гнучкими, вимагаючи пошуку інноваційних форматів дипломатичної та воєнно-оборонної кооперації для протистояння гібридним і мілітарним викликам.

Введення правового режиму воєнного стану спричинило глибоку трансформацію вітчизняного безпекового та оборонного законодавства, які фактично злилися в єдиний нормативний масив, підпорядкований цілям відсічі ворогу. На цьому тлі двосторонні та багатосторонні договори перетворилися на дієвий політико-правовий інструмент гарантування стійкості країни. Новітнім кроком стало укладення цілої низки довгострокових безпекових угод з державами-партнерами, які, хоч і не є прямими гарантіями колективної оборони, проте юридично фіксують зобов'язання щодо багаторічної військової, макроекономічної та технічної допомоги. Крім того, активізувалося використання гнучких неінституційних майданчиків (*ad hoc*), що дозволяють оперативно реагувати на критичні потреби в обхід тривалих бюрократичних процедур.

Попри значні досягнення, практична реалізація міжнародної підтримки стикається з низкою нормативних колізій та інституційних бар'єрів, які потребують нагального наукового осмислення. Зокрема, гостро стоїть проблема термінологічної неузгодженості та складності адміністрування процесів отримання різних видів іноземної допомоги, що

суттєво гальмує логістику. Також нагальної оптимізації потребує функціонування структур цивільно-військового співробітництва задля розвантаження офіцерів та ефективної координації з гуманітарними місіями. Вирішення цих суперечностей, а також розробка надійних юридичних механізмів для формування майбутніх мирних базових угод, становлять міцний фундамент для стабільного повоєнного розвитку та повноправної євроатлантичної інтеграції, що беззаперечно підтверджує своєчасність і значущість обраної теми кваліфікаційної роботи.

Аналіз останніх досліджень. Останні дослідження з питань правових засад міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану, включаючи роботи Р.О. Стефанчука, О. А. Тимошенко, І. В. Хміля, Ю. Волкової, С. Сусліна та С. Горovenка, зосереджені на глибокій трансформації договірних механізмів зовнішньої підтримки України та еволюції форматів міждержавної взаємодії, а також на аналізі політико-правової природи новітніх довгострокових безпекових угод і рамкових мирних договорів, шляхах усунення нормативно-бюрократичних колізій під час адміністрування військово-технічної допомоги, оптимізації цивільно-військового співробітництва та розбудові спільних міжнародних інструментів протидії кібернетичним й інформаційним загрозам задля максимізації інституційної та оборонної стійкості держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної

роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ №185-Д від 27.03.2026 р.).

Мета дослідження полягає у комплексному теоретико-правовому аналізі механізмів, форм та особливостей міжнародного співробітництва України у сфері забезпечення національної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану, а також у розробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідної нормативної бази.

Завдання дослідження:

- 1) з'ясувати теоретико-правову сутність та визначити ключові концепційні засади міжнародного співробітництва в безпековій галузі;
- 2) охарактеризувати стан нормативно-правового регулювання міждержавної взаємодії України у вказаній сфері під час війни;
- 3) дослідити систему суб'єктів та інституційні механізми практичної реалізації спільної оборонної і політичної діяльності;
- 4) проаналізувати специфіку, правові режими та об'єктивні обмеження зовнішньополітичної кооперації, зумовлені воєнним станом;
- 5) узагальнити практичний досвід співпраці вітчизняних структур з іноземними державами та глобальними організаціями;
- 6) виявити існуючі нормативно-бюрократичні перепони та запропонувати перспективні шляхи їх подолання для посилення національної стійкості держави.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що формуються, розвиваються та трансформуються у процесі здійснення міжнародного співробітництва України у сфері забезпечення національної безпеки.

Предмет дослідження – правові аспекти, нормативні засади, механізми, інституційні та неінституційні форми міжнародного співробітництва України у сфері національної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Методи дослідження. Методологічним фундаментом дослідження слугує комплексна система загальнонаукових і спеціально-юридичних

методів пізнання. Використання діалектичного методу дозволило простежити еволюцію та динамічну трансформацію форматів міждержавної взаємодії в реаліях збройного конфлікту; завдяки системно-структурному підходу розкрито побудову інституційних механізмів гарантування національної безпеки, а також архітектуру залучення іноземної військово-технічної допомоги; порівняльно-правовий інструментарій застосовано для аналізу світового історичного досвіду укладення базових мирних угод та зіставлення різних механізмів безпекових гарантій; формально-юридичний (догматичний) метод сприяв детальному тлумаченню нормативних приписів Конституції України, спеціального законодавства про правовий режим воєнного стану, постанов уряду та положень міжнародних двосторонніх договорів; емпіричний метод залучено для оцінки практичної площини реалізації безпекових угод, аналізу діяльності підрозділів цивільно-військового співробітництва (ЦВС) та опрацювання статистичних даних щодо зовнішньої підтримки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представлені на Студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки та права: регіональний, міжнародний та глобалізаційний аспекти» (ХДУ, м. Івано-Франківськ, 03.04.2026 р.), тема доповіді «Правові механізми «Ramstein-format».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, що об'єднують шість підрозділів, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Поняття та сутність міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки

У сучасних умовах державотворення та глобалізаційних трансформацій забезпечення національної безпеки є фундаментальною передумовою існування суверенної держави. Відповідно до статті 17 Конституції України, *захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу*. При цьому стаття 18 Основного Закону визначає, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства. Згідно із Законом України «Про національну безпеку України», національна безпека розглядається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів від реальних та потенційних загроз.

Поняття та сутність міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки слід розглядати як *багаторівневу систему правових, політичних, військових та економічних взаємовідносин між державою та іншими суб'єктами міжнародного права, метою яких є консолідація зусиль для відсічі збройній агресії, мінімізації загроз та забезпечення стабільного розвитку*. О. А. Тимошенко слушно зазначає, що в умовах воєнного стану міжнародні договори стають потужним інструментом захисту національних інтересів України, її суверенітету та територіальної цілісності. Професор М. В. Буроменський визначає міжнародний договір як одну з найбільш

поширених у наш час форм закріплення взаємних міжнародних прав і обов'язків, що набуває особливого значення саме в умовах збройного конфлікту.

Сутність міжнародного співробітництва найбільш яскраво розкривається через діяльнісний аспект — тобто через конкретні форми та формати взаємодії. Дослідник І. В. Хміль вказує, що форму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки слід розуміти як *зовнішній вираз (прояв) заходів його здійснення*, тоді як формат є вищою організаційною варіацією форми, що визначає конкретно-цільовий механізм спільної діяльності. Науковець А. Вархов також підкреслює, що формою взаємодії суб'єктів сектору безпеки є фізичний прояв способу досягнення мети.

З огляду на це, форми міжнародного співробітництва можна диференціювати на *універсальні* (робочі візити, переговори, консультації) та *спеціальні воєнно-оборонні* (багатонаціональні військові навчання, обмін розвідувальною інформацією, передача військових технологій). Водночас, як зазначає С. Горовенко, внаслідок кризи традиційної системи глобальної безпеки спостерігається стрімкий перехід від інституційних форм (таких як класичні договори чи діяльність в межах ООН) до неінституційних (*ad hoc*) механізмів, які не обтяжені формальною бюрократією. Яскравими прикладами таких форматів є Контактна група з питань оборони України (формат «Рамштайн») та різноманітні міжнародні коаліції. Р. Стефанчук додає, що російська агресія принципово змінила чинну архітектуру безпеки, змусивши Україну шукати нові шляхи посилення безпекового середовища, зокрема через укладення двосторонніх безпекових угод з країнами НАТО, які хоч і не є класичними гарантіями безпеки, але фіксують довгострокову юридичну та військову підтримку на десятиліття.

Незважаючи на активізацію міжнародної взаємодії, у сфері співробітництва задля національної безпеки існує низка суттєвих

проблемних аспектів, які потребують негайного науково-практичного вирішення:

По-перше, бюрократичні та нормативно-правові бар'єри у процесі залучення міжнародної допомоги. Як зауважує Ю. Волкова, чинна вітчизняна система залучення допомоги не відповідає викликам воєнного часу. Ключовою проблемою є термінологічна неузгодженість та розмежування процедур між «міжнародною технічною допомогою» (МТД), що регулюється Постановою КМУ № 153, та «міжнародною військовою допомогою» (МВД), яка підпадає під дію Постанови КМУ № 168. Багатоступеневі процедури реєстрації проєктів у Секретаріаті КМУ є надмірно складними і можуть тривати тижнями, що критично знижує оперативність постачання життєво необхідного озброєння та техніки.

По-друге, проблеми імплементації міжнародних стандартів захисту цивільного населення у площині цивільно-військового співробітництва (ЦВС). Відповідно до досліджень міжнародних організацій, офіцери ЦВС Збройних Сил України, які є ключовою ланкою взаємодії з міжнародними гуманітарними місіями та органами місцевого самоврядування, стикаються з браком формальної спеціалізованої підготовки перед призначенням на посаду (лише близько третини проходять відповідні інструктажі з норм Міжнародного гуманітарного права). Крім того, наявна проблема перевантаження офіцерів ЦВС невластивими функціями соціального супроводу (робота з пораненими та сім'ями загиблих), що відволікає їх від прямих обов'язків із захисту цивільного середовища, закріплених у відповідних доктринах НАТО (AJP-3.19 V).

По-третє, законодавчі прогалини щодо дефініцій. Чинне законодавство України досі не містить чіткого визначення поняття «форма міжнародного співробітництва», часто синонімічно використовуючи терміни «форма» і «формат» у стратегічних документах, що створює теоретичну та практичну плутанину в організації міжвідомчої взаємодії.

З метою подолання окреслених проблем та підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки пропонуються наступні **шляхи та пропозиції**:

1. *Гармонізація та діджиталізація нормативної бази.* Необхідно здійснити комплексне реформування системи отримання допомоги шляхом інтеграції Постанов КМУ № 153 та № 168. Ю. Волкова цілком обґрунтовано пропонує спростити процедуру реєстрації допомоги до 3-5 днів, запровадити єдиний електронний портал для взаємодії з міжнародними донорами та розробити уніфіковані критерії контролю й моніторингу. Це ліквідує термінологічну плутанину та мінімізує бюрократичні затримки.

2. *Доктринальне оновлення та звільнення від невластивих функцій.* Для повноцінної інтеграції зі структурами НАТО слід переглянути робоче навантаження офіцерів ЦВС, вилучивши з їхніх обов'язків функції соціальної підтримки військовослужбовців та передавши їх до новостворених спеціалізованих служб (відповідно до Постанови КМУ № 948). Крім того, необхідно запровадити обов'язкові навчальні модулі з міжнародного гуманітарного права та захисту цивільного населення для всього офіцерського складу ще до їхнього відрядження у зону бойових дій.

3. *Концептуалізація правового поля.* Доцільно внести зміни до базового Закону України «Про національну безпеку України» та профільних інструкцій міністерств, чітко розмежувавши та закріпивши дефініції «форми» та «формати» міжнародного співробітництва. Це дозволить вибудувати чітку ієрархію взаємодії з міжнародними партнерами — від стратегічних (базових) рамкових угод до тактичних міжвідомчих протоколів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що міжнародне співробітництво у сфері забезпечення національної безпеки є складною, динамічною системою інституційних та неінституційних форматів взаємодії. В умовах правового режиму воєнного стану його сутність трансформувалася від декларативної дипломатії до життєво необхідної практичної кооперації,

спрямованої на виживання держави, розбудову потужного військово-промислового комплексу та імплементацію євроатлантичних стандартів у національне законодавство.

1.2 Нормативно-правові засади міжнародної взаємодії України у безпековій сфері

Фундаментом ефективного протистояння зовнішній агресії та забезпечення національної стійкості є розгалужена система нормативно-правових актів, які регламентують міжнародне співробітництво держави у безпековій сфері. В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації нормативно-правова база України зазнала безпрецедентних трансформацій, зумовлених необхідністю швидкої адаптації до правового режиму воєнного стану та інтеграції у євроатлантичний безпековий простір.

Ієрархічну основу правового регулювання міжнародної взаємодії складає Конституція України. Відповідно до частини 1 статті 17 Основного Закону, *захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу*. Водночас стаття 18 Конституції імперативно визначає, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Згідно зі статтею 9, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, стають невід'ємною частиною національного законодавства.

Базовим нормативно-правовим актом у досліджуваній сфері є Закон України «Про національну безпеку України», який визначає правові механізми керівництва у сфері національної безпеки і оборони та засади взаємодії державних органів. Своєю чергою, стратегічне планування

міжнародного співробітництва спирається на Укази Президента України, якими введено в дію Стратегію національної безпеки України (№ 392/2020) та Стратегію воєнної безпеки України (№ 121/2021). Крім того, Стратегія зовнішньополітичної діяльності України (№ 448/2021) прямо вказує на пріоритетність розширення міжнародних форматів і коаліцій (таких як Люблінський трикутник, Кримська платформа тощо) для поліпшення безпекового середовища. Введення воєнного стану Законом України «Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні"» (№ 64/2022) суттєво змінило архітектуру цих відносин, спричинивши зближення безпекового й оборонного законодавства у єдиний комплекс, підпорядкований цілям відсічі агресору.

Особливу роль у цій системі відіграють міжнародні договори. Як слушно зазначає професор М. В. Буроменський, міжнародний договір виступає *«однією з найбільш поширених у наш час форм закріплення взаємних міжнародних прав і обов'язків»*. Дослідниця О. А. Тимошенко у своїх працях акцентує увагу на тому, що в умовах воєнного стану міжнародні договори стають надзвичайно потужним політико-правовим інструментом, оскільки вони *«чітко фіксують статус України як суверенної та незалежної держави, яка веде справедливу оборонну війну проти агресора»*, що нівелює пропагандистські наративи ворога і формує легітимну базу для отримання озброєння та фінансів. Порядок їх укладення та ратифікації регулюється Віденською конвенцією про право міжнародних договорів (1969 р.) та Законом України «Про міжнародні договори України».

Абсолютно новим нормативно-правовим явищем стало укладення двосторонніх угод про співробітництво у сфері безпеки, ініційованих Спільною декларацією країн «Великої сімки» (G7) на Вільнюському саміті НАТО у 2023 році. Академік Р. О. Стефанчук, розкриваючи правову природу цих документів, констатує, що ці угоди *«не передбачають гарантій безпеки як таких»* у розумінні статті 5 Вашингтонського договору,

проте вони формують довгостроковий (десятирічний) механізм підвищення стійкості України у військовій, макроекономічній та політичній сферах. Вони містять чіткі блоки зобов'язань: розвиток вітчизняного ВПК, відповідальність росії за агресію (санкції, репарації) та зобов'язання України щодо демократичних перетворень.

На підзаконному рівні вагоме значення має регламентація отримання іноземної допомоги. Цей процес регулюється низкою урядових актів, серед яких ключовими є Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 153, що визначає порядок залучення *міжнародної технічної допомоги* (МТД), та Постанова КМУ від 13 лютого 2024 р. № 168, що регламентує отримання *міжнародної військової допомоги* (МВД).

Незважаючи на активний розвиток нормативно-правової бази, практична реалізація міжнародної безпекової взаємодії стикається з низкою **проблемних аспектів**, які потребують наукового осмислення:

По-перше, бюрократичні перепони та нормативна неузгодженість при отриманні допомоги. Як підкреслює дослідниця Ю. Волкова, чинна система залучення міжнародної допомоги виявилася недостатньо гнучкою для умов воєнного часу. Існує термінологічна та процедурна колізія між поняттями МТД (Постанова № 153) та МВД (Постанова № 168). Багатоступеневі процедури реєстрації та акредитації проєктів у Секретаріаті КМУ займають тижні, що призводить до критичних затримок у постачанні життєво необхідного озброєння та матеріально-технічних засобів силам оборони.

По-друге, правові колізії щодо застосування міжнародних договорів. Дослідниця О. А. Тимошенко слушно вказує на проблему ієрархії: «Україна – це одна з тих країн, яка не володіє ані конституційно закріпленим приматом норм міжнародних договорів у національній правовій системі, ані своєрідною ієрархією законодавчих актів». До того ж, значна кількість міжнародних угод, укладених Україною до повномасштабного вторгнення (наприклад, у сфері взаємної правової допомоги, логістики чи спільного

кордону), виявилася неадаптованою до реалій воєнного стану, що створює прогалини в правозастосовній практиці.

По-третє, рамковий та декларативний характер нових безпекових угод. Аналізуючи безпекові договори, Р. О. Стефанчук визначає певний ризик: більшість із них містять *рамкові, не деталізовані механізми співпраці*, які залишають широке поле для політичної кон'юнктури урядів держав-партнерів. Залежність фінансування від щорічних парламентських рішень (як-от у Конгресі США) знижує рівень юридичної впевненості у безперервності військового постачання. Крім того, науковець І. В. Хміль зазначає, що в чинному законодавстві досі не закріплено правових дефініцій понять «форма» та «формат» міжнародного співробітництва, що призводить до термінологічної плутанини в офіційних стратегічних документах.

З метою подолання вищезазначених проблем пропонуються наступні шляхи їх вирішення:

1. *Уніфікація підзаконної бази залучення допомоги.* Для усунення бюрократичних бар'єрів доцільно підтримати пропозицію Ю. Волкової щодо комплексного реформування та інтеграції Постанов КМУ № 153 та № 168. Необхідно створити єдиний цифровізований портал взаємодії з донорами, скоротити строк реєстрації безпекових та гуманітарних проєктів до 3-5 днів і розробити єдині уніфіковані критерії моніторингу використання допомоги.

2. *Інвентаризація та адаптація договірно-правової бази.* Міністерству закордонних справ спільно з Міністерством юстиції України необхідно провести аудит міжнародних договорів, укладених до 2022 року. Як зазначає О. А. Тимошенко, такі документи потребують невідкладного перегляду та адаптації до нових реалій правового режиму воєнного стану для уникнення колізій при їх застосуванні національними судами та правоохоронними органами.

3. *Інституціоналізація та деталізація двосторонніх безпекових угод.* Для подолання ризиків декларативності, виділених Р. О. Стефанчуком,

на виконання рамкових політико-правових безпекових угод Кабінету Міністрів України та Міністерству оборони необхідно розробити ініціювати укладення з країнами-партнерами *деталізованих міжвідомчих протоколів (імплементаційних угод)*. Ці документи мають закріпити конкретні фінансові показники, графіки поставок озброєння, стандартизовані процедури (СОП) логістики та трансферу технологій, які б діяли автоматично, незалежно від політичних циклів у державах-донорах. Крім того, слід внести зміни до законодавства про національну безпеку, юридично закріпивши поняття «формати міжнародного співробітництва» (як вищої організаційної варіації форми, що має конкретно-цільовий характер) для впорядкування дипломатичної та військової взаємодії.

Підсумовуючи, нормативно-правова база міжнародної взаємодії України у сфері безпеки становить динамічну, багаторівневу структуру, яка оперативно трансформується під впливом екзистенційних загроз воєнного стану. Подальше її вдосконалення через гармонізацію вітчизняного законодавства з правом ЄС і НАТО, подолання бюрократичного формалізму та чітку імплементацію укладених міжнародних зобов'язань є запорукою розбудови ефективної системи національної стійкості.

1.3 Суб'єкти та механізми реалізації міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки

У контексті забезпечення стійкості держави та відсічі збройній агресії ефективність міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки безпосередньо залежить від дієвості його суб'єктів та надійності механізмів реалізації. Системний аналіз правового режиму воєнного стану демонструє, що архітектура такої взаємодії є багатовимірною, охоплюючи як внутрішньодержавний (національний), так і зовнішній (міжнародний) рівні функціонування.

На національному рівні коло суб'єктів, які формують та реалізують політику міжнародного безпекового співробітництва, чітко регламентовано Основним Законом та профільним законодавством. Відповідно до статті 106 Конституції України, Президент України здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, забезпечує національну безпеку та очолює Раду національної безпеки і оборони України. Зі свого боку, Рада національної безпеки і оборони України виступає ключовим координаційним суб'єктом, який у період дії воєнного стану перебирає на себе функції контролю за переведенням органів виконавчої влади та економіки на роботу у відповідних умовах. Важливу роль відіграє Кабінет Міністрів України, який здійснює практичні заходи щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки, а також профільні міністерства, зокрема Міністерство оборони України та Міністерство закордонних справ. Водночас, згідно з Конституцією України, виключно Верховна Рада України надає згоду на обов'язковість чинних міжнародних договорів, які після цього стають частиною національного законодавства.

На зовнішньому рівні суб'єктами досліджуваних правовідносин є іноземні держави та міжнародні організації. Як справедливо зазначає *Тимошенко О. А.*, учасниками міжнародних договорів можуть бути лише суб'єкти міжнародного права, насамперед держави та міжнародні

організації, що наділені відповідною правоздатністю. У площині практичної реалізації безпекових домовленостей ключовими партнерами України виступають країни «Великої сімки» (G7), держави-члени Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу (НАТО).

Для ефективної взаємодії цих суб'єктів формується розгалужена система *механізмів реалізації міжнародного співробітництва*. У науковій доктрині під такими механізмами розуміють сукупність організаційно-правових форм, форматів, інструментів та процедур, за допомогою яких досягаються цілі спільної діяльності. Дослідник *Хміль І. В.*, систематизуючи організаційні варіації такої взаємодії, пропонує поділяти форми та формати міжнародного співробітництва на інституційні (формалізовані, що базуються на договорах) та неінституційні (неформалізовані або механізми *ad hoc*).

Інституційні механізми реалізуються через укладення двосторонніх безпекових угод. Академік *Стефанчук Р. О.* наголошує, що такі угоди є довгостроковими й не залежатимуть від швидкоплинних обставин, оскільки підписані на наступне десятиліття та спрямовані на підвищення стійкості і посилення спроможностей України у військовій, макроекономічній та політичній сферах. Неінституційні механізми, своєю чергою, виникли як відповідь на неефективність традиційної бюрократії. Як зазначає *Горовенко С.*, під неінституціоналізованим полюсом безпеки слід розуміти гнучкий механізм міждержавного співробітництва з метою досягнення швидких та конкретних результатів, який не обтяжений формальними обмеженнями й утворюється хаотично-органічно. Яскравими прикладами таких механізмів є Контактна група з питань оборони України (формат «Рамштайн»), спільні слідчі групи (ЛІТ) та Міжнародна робоча група щодо санкцій.

Окремим практично-оперативним механізмом реалізації міжнародного співробітництва виступає інститут цивільно-військового співробітництва (ЦВС). Відповідно до Закону України «Про оборону України» (зі змінами від листопада 2024 року), *цивільно-військове*

співробітництво є комплексом заходів Збройних Сил України щодо координації та взаємодії з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадянами для створення сприятливих умов виконання завдань, а також захисту цивільного населення. Цей механізм є ключовим ланцюгом взаємодії з міжнародними гуманітарними місіями та донорами безпосередньо в зоні бойових дій.

Незважаючи на високу інтенсивність розбудови безпекової архітектури, *аналіз проблемних аспектів* виявляє низку суттєвих недоліків, що гальмують ефективність співробітництва.

По-перше, наявність бюрократичних перепон у механізмах отримання допомоги. Дослідниця Волкова Ю. акцентує увагу на тому, що чинна система залучення підтримки страждає від термінологічної та нормативної неузгодженості між поняттями «міжнародна технічна допомога» (яка регулюється Постановою КМУ № 153) та «міжнародна військова допомога» (регламентована Постановою КМУ № 168). Багатоступеневі процедури реєстрації та акредитації можуть тривати тижнями, що критично впливає на оперативність постачання озброєння та матеріально-технічних засобів силам оборони.

По-друге, інституційна перевантаженість механізмів цивільно-військового співробітництва. За даними досліджень, офіцери ЦВС стикаються з критичним перевантаженням невластивими функціями, зокрема так званою «соціальною підтримкою» (роботою з пораненими, сім'ями загиблих та полонених). Виконання цих обов'язків, які були тимчасово покладені на них Постановою КМУ № 948, відволікає офіцерів від їхнього основного механізму — координації дій з органами влади, гуманітарними місіями та забезпечення безпосереднього захисту цивільного населення. Крім того, спостерігається нестача формалізованої підготовки: близько 61% офіцерів розпочали виконання завдань без попереднього спеціалізованого навчання.

По-третє, політичні ризики довгострокових механізмів. Аналізуючи міждержавні безпекові угоди, *Стефанчук Р. О.* виділяє ризик прямої залежності наслідків їх реалізації від політичної кон'юнктури кожної держави-партнера, адже виділення фінансових ресурсів часто залежить від рішень іноземних парламентів та зміни політичних курсів урядів.

З метою подолання окреслених проблемних аспектів та вдосконалення механізмів співробітництва пропонуються наступні шляхи:

1. *Діджиталізація та гармонізація бюрократичних процедур.* Необхідно підтримати пропозицію *Волкової Ю.* щодо комплексного реформування та інтеграції Постанов КМУ № 153 і № 168. Впровадження єдиного електронного порталу для реєстрації проектів, а також створення секторальних робочих груп за участю міжнародних донорів дозволить скоротити час обробки документів до 3-5 днів, забезпечивши належний рівень прозорості та підзвітності.

2. *Оптимізація інституту ЦВС як оперативного механізму.* Задля посилення співпраці з міжнародними місіями на місцях, необхідно негайно переглянути робоче навантаження офіцерів ЦВС, передоручивши функції соціальної підтримки та роботи з військовополоненими іншим, спеціалізованим підрозділам Збройних Сил України. Водночас варто інтегрувати обов'язкові модулі з Міжнародного гуманітарного права та стандартів НАТО (AJP-3.19 В) до системи підготовки офіцерів до їхнього відрядження в зону бойових дій.

3. *Деталізація рамок механізмів.* Для мінімізації впливу політичної кон'юнктури держав-партнерів на постачання озброєння, Кабінету Міністрів України необхідно ініціювати переведення рамок безпекових угод у площину жорстко регламентованих міжвідомчих виконавчих протоколів, що міститимуть конкретні графіки, стандартизовані операційні процедури (СОП) та гарантовані квоти фінансування.

Підсумовуючи, суб'єктно-інституційний вимір міжнародного співробітництва України у сфері національної безпеки є складною

системою, де поєднуються традиційні договірні механізми та гнучкі формати взаємодії. Лише шляхом подолання внутрішніх нормативних колізій, інституціоналізації передового досвіду взаємодії з міжнародними партнерами та чіткого розмежування функціоналу органів сектору безпеки й оборони можливо забезпечити належний рівень національної стійкості в умовах тривалого правового режиму воєнного стану.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1 Правові режими та обмеження міжнародного співробітництва в умовах воєнного стану

Введення правового режиму воєнного стану в Україні, зумовлене повномасштабним вторгненням російської федерації 24 лютого 2022 року, кардинально трансформувало всі сфери державного управління, у тому числі й архітектуру міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», цей спеціальний режим передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та військовим адміністраціям повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, що неминуче супроводжується тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини й громадянина. Як зазначається у фаховій літературі, *воєнний стан став своєрідним (особливим) правовим режимом гарантування та поновлення національної безпеки в умовах реальної збройної агресії*.

З теоретико-правової точки зору, режим воєнного стану створює специфічне середовище для міжнародної взаємодії. Аналізуючи цей феномен, дослідники відзначають, що *серед законодавчих нормативів національної безпеки починають превалювати імперативні приписи зобов'язального або заборонного характеру*, що звужує простір правового розсуду та зменшує частку диспозитивних норм. Це призводить до жорсткої централізації зовнішньополітичної та безпекової діяльності, де функції координування і контролю за переведенням органів виконавчої влади та економіки на рейки воєнного часу повністю перебирає на себе Рада

національної безпеки і оборони (РНБО) України, відповідно до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України».

Окрім централізації, відбувається *об'єктивне зближення безпекового й оборонного законодавства у єдиний нормативний конгломерат*, повністю підпорядкований цілям відсічі агресору. Водночас, науковиця *Тимошенко О. А.* слушно наголошує, що війна суттєво обмежує можливості для традиційної дипломатичної діяльності та повноцінного ведення переговорних процесів. Вона також звертає увагу на глибинну правову проблему: *Україна належить до тих країн, які не володіють ані конституційно закріпленим приматом норм міжнародних договорів у національній правовій системі, ані своєрідною ієрархією законодавчих актів.* Ця обставина гостро ставить питання про місце та безпосередню дію міжнародних договорів під час воєнного стану, особливо в умовах, коли стаття 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» прямо забороняє зміну Конституції України та проведення будь-яких референдумів чи виборів, що унеможлиблює укладення міжнародних угод, які б вимагали відповідних конституційних або територіальних змін.

Додаткові обмеження міжнародного співробітництва мають не лише суто юридичний, а й фізичний та ресурсний виміри. Відповідно до оцінок виконання Річної національної програми Україна-НАТО (aANP), повномасштабна війна наклала на Україну *суворі безпекові, бюджетні та кадрові обмеження.* Значна кількість цивільного персоналу державних органів долучилася до лав Збройних Сил України, що призвело до високого рівня вакантних посад та дефіциту кадрових ресурсів, необхідних для повноцінної імплементації міжнародних реформ у секторі безпеки. Крім того, як зазначає *Тимошенко О. А.*, закриття повітряного простору та блокада логістичних шляхів створили критичні обмеження для реалізації міжнародних угод у сфері транспорту та вільної торгівлі, суттєво ускладнивши практичний вимір співпраці з ЄС та іншими партнерами.

Суттєвим бар'єром залишаються внутрішні бюрократичні обмеження. Дослідниця *Волкова Ю.* підкреслює, що чинна система залучення підтримки виявилася надмірно складною для екстраординарних умов. Зокрема, наявна глибока термінологічна та процедурна неузгодженість між механізмами залучення *міжнародної технічної допомоги (МТД)*, що регламентується Постановою КМУ № 153, та *міжнародної військової допомоги (МВД)*, згідно з Постановою КМУ № 168. Процедури міжвідомчого погодження та реєстрації в Секретаріаті Кабінету Міністрів України часто розтягуються на тижні, що є неприпустимим обмеженням в умовах динаміки бойових дій.

На міжнародно-політичному рівні також існують об'єктивні обмеження, закладені в саму природу безпекових угод. Академік *Стефанчук Р. О.* виокремлює ризик *прямої залежності виконання міжнародних договорів від політичної кон'юнктури держав-партнерів*. Надання макрофінансової та військової допомоги часто обумовлюється не лише юридичними нормами угод, але й рішеннями іноземних парламентів (наприклад, Конгресу США) та змінами політичних курсів урядів.

Грунтовний аналіз проблемних аспектів міжнародного співробітництва в умовах правового режиму воєнного стану дозволяє виділити наступні ключові виклики:

1. *Нормативна десинхронізація:* Значна частина укладених до 2022 року міжнародних договорів не враховує реалій воєнного стану, що створює колізії при їх застосуванні правоохоронними органами та судами.
2. *Бюрократична інертність:* Урядові механізми акредитації та прийому міжнародної (особливо військової та гуманітарної) допомоги не відповідають потребам оперативності.
3. *Інституційне перевантаження:* На тактичному рівні взаємодії з міжнародними місіями офіцери цивільно-військового співробітництва (ЦВС) перевантажені невласливими функціями соціального супроводу, що відволікає їх від ключових завдань із забезпечення захисту цивільного населення відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

З огляду на виявлені проблеми, виникає нагальна потреба у формуванні **пропозицій щодо їх подолання**:

- *По-перше, аудит та адаптація договірної бази.* Як пропонує *Тимошенко О. А.*, необхідно провести комплексну ревізію міжнародних документів, укладених до початку повномасштабної війни, для їх адаптації або перегляду відповідно до нових екстраординарних правових реалій.
- *По-друге, дебюрократизація механізмів допомоги.* Доцільно підтримати ініціативу *Волкової Ю.* щодо інтеграції Постанов КМУ № 153 та № 168. Необхідно запровадити єдиний цифровізований портал, що скоротить строки реєстрації міжнародних проєктів з кількох тижнів до 3–5 днів.
- *По-третє, перехід до неінституційних форматів співпраці.* В умовах кризи традиційної договірної бюрократії слід інтенсифікувати використання гнучких *форматів ad hoc* (за класифікацією *Хміля І. В.* та *Горовенка С.*), таких як формат «Рамштайн» чи спільні слідчі групи, що не обтяжені тривалими процедурами ратифікації та дозволяють ухвалювати життєво важливі безпекові рішення у режимі реального часу.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що правовий режим воєнного стану виступає водночас і як суворе обмеження, і як потужний каталізатор для міжнародного співробітництва. Незважаючи на об'єктивне звуження простору для класичної дипломатії та дію імперативних норм, Україна демонструє здатність до розбудови багаторівневої системи безпекових угод. Подолання внутрішніх нормативно-бюрократичних бар'єрів та впровадження гнучких форматів взаємодії є критичною передумовою для максимізації ефективності зовнішньої підтримки та забезпечення повноцінної обороноздатності держави.

2.2 Практика міжнародної взаємодії України з міжнародними організаціями та іноземними державами у сфері безпеки

Практичний вимір міжнародної взаємодії України у сфері національної безпеки в умовах правового режиму воєнного стану становить собою складний багаторівневий процес, у якому гармонійно поєднуються політико-дипломатичні, воєнно-технічні, економічні та гуманітарні інструменти. Відповідно до статті 18 Конституції України, зовнішньополітична діяльність держави спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва. На практиці це вимагає постійної адаптації до викликів воєнного часу та застосування як традиційних інституційних, так і новітніх неінституційних механізмів взаємодії з іноземними державами та міжнародними організаціями.

У теоретико-правовій площині міжнародні організації традиційно розглядаються як фундамент глобальної безпеки. Як зазначає науковець *Войціховський А.*, саме міжнародні організації «*є найвищою формою міжнародного співробітництва сьогодення*». Практика взаємодії України з ключовими міжнародними інституціями, насамперед НАТО та ЄС, демонструє безпрецедентну динаміку. Співпраця з Північноатлантичним альянсом наразі реалізується через виконання адаптованої Річної національної програми (aANP) на 2024 рік, яка вимагає від України впровадження демократичних реформ, забезпечення цивільного контролю над силами безпеки та досягнення повної оперативної сумісності (через імплементацію угод зі стандартизації STANAG). У відносинах з Європейським Союзом ключовим практичним кроком стало ухвалення програми «Ukraine Facility» та підписання у червні 2024 року Спільних безпекових зобов'язань, що закріпили політичну, фінансову та військову підтримку з боку всіх 27 держав-членів ЄС.

Водночас, глобальна криза традиційної архітектури безпеки стимулювала активний перехід до гнучких форматів міждержавної співпраці. Дослідник *Горовенко С.* слушно наголошує на формуванні так

званого неінституціоналізованого полюсу безпеки, який він визначає як *«гнучкий механізм міждержавного співробітництва з метою досягнення швидких та конкретних результатів, який не обтяжений формальними обмеженнями й утворюється хаотично-органічно, фактично ad hoc»*. Зі свого боку, Хміль І. В. підкреслює, що *«формат є вищою організаційною варіацією форми»*, яка має конкретно-цільовий характер. На практиці такими ефективними форматами стали Контактна група з питань оборони України (відома як «Рамштайн»), спільні слідчі групи (Joint Investigation Teams – JIT) для розслідування воєнних злочинів, Міжнародна робоча група щодо санкцій (Група Єрмака-Макфола) та Ключова група зі створення Спеціального трибуналу (Core Group). Саме ці неінституційні формати дозволили консолідувати зусилля понад 50 держав світу для оперативного постачання озброєння та посилення санкційного тиску.

Значним проривом у практиці двосторонньої взаємодії стало підписання понад 27 двосторонніх безпекових угод, започаткованих Спільною декларацією країн G7. Аналізуючи ці документи, академік Стефанчук Р. О. зазначає, що вони *«не передбачають гарантій безпеки як таких»* (у класичному розумінні ст. 5 Вашингтонського договору), проте їхня мета полягає у *«допомозі в різних сферах з метою підвищення стійкості та посилення спроможностей України»*. Дослідниця Тимошенко О. А. доповнює цей аналіз, підкреслюючи політико-правове значення угод: вони *«чітко фіксують статус України як суверенної та незалежної держави, яка веде справедливу оборонну війну проти агресора»*. Практична реалізація цих угод включає довгострокові 10-річні зобов'язання партнерів щодо фінансування оборони, передачі технологій, спільного виробництва озброєння та обов'язкового проведення консультацій протягом 24 годин у разі нової збройної агресії.

Окремим вагомим напрямком взаємодії є співробітництво в кібернетичній та інформаційній сферах. Дослідник Суслін С. акцентує увагу на тому, що в умовах гібридної війни вкрай важливо впроваджувати заходи,

які дозволять *«ефективно захищати інформацію, забезпечувати безперервність інформаційних процесів та уберегти критичну інфраструктуру»*. На практиці це реалізується через імплементацію стандартів Директиви ЄС NIS 2 та тісну співпрацю з Об'єднаним центром передового досвіду з кібероборони НАТО (CCDCOE), що формує міцний інформаційний щит держави. Крім того, важливим практичним кейсом міжнародної взаємодії стала Чорноморська зернова ініціатива (за участю ООН та Туреччини) та Угода про вантажні перевезення з ЄС («транспортний безвіз»), які довели здатність України гарантувати глобальну продовольчу безпеку та підтримувати власну економічну стійкість навіть в умовах заблокованих логістичних шляхів.

У площині гуманітарного права та захисту цивільного населення ключовим механізмом взаємодії з міжнародними організаціями (УВКПЛ ООН, МКЧХ, CIVIC) є інститут цивільно-військового співробітництва (ЦВС) Збройних Сил України. Відповідно до Закону України «Про оборону України», ЦВС здійснює координацію між військовими та цивільними суб'єктами. На практиці офіцери ЦВС виступають головними комунікаторами на лінії фронту, забезпечуючи проведення евакуацій та доставку гуманітарної допомоги, що є безпосереднім виконанням норм Міжнародного гуманітарного права.

Незважаючи на значні успіхи, практична взаємодія стикається з низкою суттєвих **проблемних аспектів**, які потребують невідкладного вирішення:

1. *Бюрократичні перепони у логістиці допомоги.* Аналізуючи процес отримання іноземної підтримки, дослідниця *Волкова Ю.* констатує, що *«чинна система залучення МТД не відповідає викликам воєнного часу»*. Існує критична термінологічна та правова неузгодженість між механізмами залучення міжнародної технічної допомоги (МТД, регламентується Постановою КМУ № 153) та міжнародної військової допомоги (МВД,

регулюється Постановою КМУ № 168). Багатоступеневі процедури реєстрації проєктів можуть тривати тижнями.

2. *Рамковий характер безпекових зобов'язань.* Як зауважує *Стефанчук Р. О.*, існує ризик прямої залежності обсягів допомоги від внутрішньополітичної кон'юнктури держав-партнерів та рішень їхніх парламентів (наприклад, Конгресу США).

З огляду на ці проблеми, видається доцільним запропонувати наступні **шляхи вдосконалення:**

- *Нормативна уніфікація та цифровізація.* Спираючись на пропозиції *Волкової Ю.*, Кабінету Міністрів України необхідно інтегрувати Постанови № 153 та № 168, розробивши єдиний уніфікований алгоритм залучення та моніторингу допомоги. Запровадження електронного порталу взаємодії з донорами дозволить скоротити час реєстрації безпекових проєктів до 3–5 днів.
- *Деталізація домовленостей.* Для подолання політичних ризиків рамкових угод, уряду та профільним міністерствам необхідно ініціювати розробку додаткових імплементаційних протоколів з державами-партнерами, які б містили чіткі графіки постачання озброєння та гарантовані квоти фінансування.

Підсумовуючи, практика міжнародної взаємодії України у сфері безпеки демонструє еволюцію від декларативної підтримки до створення реальних багатошарових архітектур оборони. Поєднання довгострокових двосторонніх угод, гнучких неінституційних форматів (*ad hoc*) та інтеграційних процесів до ЄС і НАТО формує надійний правовий та практичний фундамент для перемоги України, відновлення її територіальної цілісності та гарантування сталого повоєнного розвитку.

2.3 Проблеми та перспективи розвитку міжнародного співробітництва України у сфері національної безпеки в умовах воєнного стану

Забезпечення національної безпеки України в умовах триваючої збройної агресії російської федерації та дії екстраординарного правового режиму воєнного стану вимагає безперервної адаптації державних інституцій до нових викликів. Незважаючи на безпрецедентний рівень консолідації міжнародної підтримки та швидкий перехід від традиційної бюрократичної дипломатії до розбудови багаторівневої системи безпекових гарантій, практика реалізації міжнародного співробітництва висвітлила низку суттєвих теоретико-правових, інституційних та нормативних проблем. Їх системне вирішення є критично важливим для формування сталих перспектив повоєнного розвитку та повноправної євроатлантичної інтеграції України.

Однією з найбільш гострих проблем практичного виміру міжнародного співробітництва є *наявність глибоких бюрократичних та нормативно-правових перепон у процесі залучення іноземної допомоги*. Як слушно зазначає дослідниця *Волкова Ю.*, чинна вітчизняна система залучення підтримки виявилася інституційно неготовою до динамічних викликів воєнного часу. Головною перешкодою є термінологічна та процедурна неузгодженість між механізмами залучення «міжнародної технічної допомоги» (МТД), що регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 153, та «міжнародної військової допомоги» (МВД), яка регулюється Постановою КМУ від 13 лютого 2024 р. № 168. Багатоступеневі процедури міжвідомчого погодження та реєстрації проєктів у Секретаріаті КМУ часто розтягуються на тижні, що є неприпустимим в умовах високої інтенсивності бойових дій та критично знижує оперативність постачання необхідного озброєння. *Перспективою подолання цієї проблеми є негайне комплексне реформування: повна*

гармонізація вказаних урядових постанов, запровадження єдиного діджиталізованого порталу взаємодії з міжнародними донорами та нормативне скорочення строків акредитації безпекових проєктів до 3–5 днів.

Наступний блок проблем безпосередньо пов'язаний із *політико-правовою природою двосторонніх безпекових угод*, які стали новим форматом співпраці. Протягом 2024 року Україна уклала понад 27 таких угод із державами-партнерами (зокрема зі США, Великою Британією, Німеччиною, Францією тощо). Академік *Стефанчук Р. О.*, здійснюючи аналіз цих документів, справедливо вказує на серйозний ризик — *пряму залежність наслідків реалізації угод від політичної кон'юнктури кожної держави-партнера*. Оскільки ці угоди здебільшого мають рамковий характер і не є гарантіями колективної оборони (на кшталт статті 5 Вашингтонського договору), обсяги фінансування та постачання зброї часто залежать від щорічних політичних рішень іноземних парламентів. Крім того, дослідниця *Тимошенко О. А.* підкреслює, що в національній правовій системі відсутній конституційно закріплений примат норм міжнародних договорів, що створює правові колізії при їх застосуванні в умовах, коли стаття 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» прямо забороняє зміну Конституції України. *Перспективою нівелювання цих ризиків* є розробка на базі існуючих рамок угод жорстко регламентованих міжвідомчих імплементаційних протоколів. Ці документи мають закріпити стандартизовані операційні процедури (СОП), які б автоматизували процеси фінансування, передачі військових технологій та розвитку спільного військово-промислового комплексу (ВПК) незалежно від електоральних циклів у країнах-донорах. Безпекові угоди мають розглядатися не як альтернатива, а як дієвий інструмент підвищення оперативної сумісності на шляху до повноправного членства в НАТО.

На оперативно-тактичному рівні взаємодії з міжнародними місіями вагомою проблемою залишається *інституційне перевантаження та*

доктринальні прогалини в системі цивільно-військового співробітництва (ЦВС). Відповідно до змін до Закону України «Про оборону України» (листопад 2024 р.), ЦВС визначено як ключовий механізм взаємодії Збройних Сил України з органами влади та громадянами для захисту цивільного населення. Проте, згідно з емпіричними дослідженнями, понад 61% офіцерів ЦВС розпочинають виконання обов'язків без попередньої спеціалізованої підготовки, а 72% — без фахових тренінгів із захисту цивільного середовища. Додатковим деструктивним фактором стало покладення на офіцерів ЦВС невластивих функцій соціального супроводу (робота з пораненими військовослужбовцями, сім'ями загиблих та полонених) на виконання Постанови КМУ № 948, що критично відволікає їх від прямих обов'язків із забезпечення координації гуманітарних операцій. *Перспектива оптимізації цього напрямку* полягає у звільненні структур ЦВС від непрофільних завдань шляхом їх передачі до спеціалізованих служб соціальної підтримки, а також у запровадженні обов'язкових довідрядних навчальних модулів з імплементації норм Міжнародного гуманітарного права та стандартів НАТО (зокрема, доктрини АJP-3.19 В).

Окремим проблемним аспектом міжнародної взаємодії в умовах гібридної війни є *кібернетичні та інформаційні загрози*. Як зазначає науковець *Суслін С.*, збройна агресія проти України супроводжується масштабним деструктивним впливом в інформаційній сфері, що генерує необхідність безперервного захисту об'єктів критичної інфраструктури та баз даних від ворожих втручань. Для подолання цих загроз *перспективним є поглиблення інституційного співробітництва* з компетентними органами ЄС (зокрема через імплементацію Директиви ЄС NIS 2) та взаємодія з Об'єднаним центром передового досвіду з кібероборони НАТО, що формуватиме надійний щит інформаційної стійкості держави.

Зрештою, найбільш складною стратегічною проблемою міжнародного співробітництва є *формування правової природи майбутнього мирного врегулювання*. Звертаючись до світового досвіду (Дейтонські угоди, Кемп-

Девідські угоди, Мінські домовленості), парламентські дослідники констатують: мирні рамкові угоди, які будуються на дисфункціональних компромісах або консервують етнічно-територіальні поділи, неминуче призводять до створення «заморожених» конфліктів та часткової втрати державного суверенітету. Відтак, ключовим викликом для України є вироблення такого міжнародно-правового алгоритму базової угоди, який би категорично *не допускав компромісів щодо територіальної цілісності в межах кордонів 1991 року*. Зокрема, у правовій площині неприпустимим є запровадження ідей «спільного міжнародного управління» окупованими суверенними об'єктами (як-от Запорізькою АЕС), оскільки така форма легітимізує присутність держави-агресора та створює небезпечний прецедент порушення конституційного ладу.

Підсумовуючи вищевикладене, слід констатувати, що міжнародне співробітництво України у сфері національної безпеки перебуває в стані глибокої трансформації. Перехід від ситуативного реагування до довгострокового стратегічного планування вимагає усунення внутрішніх нормативно-бюрократичних бар'єрів при отриманні міжнародної допомоги, очищення інституту ЦВС від невластивих функцій та деталізації рамок міждержавних зобов'язань. *Ефективна імплементація цих кроків дозволить перетворити гнучкі формати співпраці (ad hoc) на стійку, юридично зобов'язуючу архітектуру захисту, що стане надійним фундаментом для забезпечення сталого миру та повноцінного членства України в Європейському Союзі та НАТО.*

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми дійшли наступних висновків: розбудова ефективної архітектури міжнародного співробітництва у сфері національної безпеки стала фундаментальною умовою збереження державного суверенітету та територіальної цілісності в умовах повномасштабної збройної агресії. Правовий режим воєнного стану виступив потужним каталізатором глибоких інституційних та нормативних трансформацій, що призвели до суттєвої централізації управлінських процесів та об'єктивного злиття безпекового й оборонного законодавства у єдиний нормативний масив. За таких екстраординарних обставин зовнішньополітична діяльність держави еволюціонувала від традиційної декларативної дипломатії до формування життєво необхідної, багаторівневої системи практичної кооперації з іноземними партнерами та глобальними організаціями. Ми встановили, що ключовою тенденцією сучасного етапу міждержавної взаємодії є стрімкий перехід від суто інституційних до гнучких неінституційних механізмів управління кризами. На тлі очевидної дисфункції традиційних глобальних безпекових структур, найвищу ефективність продемонстрували саме ситуативні цільові об'єднання, спеціальні контактні групи з оборонних питань, спільні слідчі комісії та міжнародні санкційні платформи. Зазначені механізми дозволяють оперативно консолідувати зусилля десятків країн та ухвалювати стратегічні рішення в режимі реального часу, оминаючи тривалі бюрократичні процедури, притаманні класичним міжнародним інституціям. Практика підтверджує, що подібні формати співпраці гарантують набагато вищий рівень адаптивності до мінливих потреб фронту та економіки. Ми класифікували ці механізми на універсальні та спеціальні, інституційні та неінституційні. Розуміння цих відмінностей дозволяє органам державної влади більш ефективно планувати свою зовнішньополітичну діяльність, обираючи саме той формат взаємодії, який найкраще відповідає поточним

оперативним та стратегічним цілям. Створення коаліцій з розмінування, авіаційних коаліцій та спеціалізованих технологічних груп яскраво ілюструє перехід до вузькоспеціалізованих та максимально результативних об'єднань, де кожна держава-учасниця робить свій внесок відповідно до власних ресурсних можливостей.

Фундаментальним зрушенням у договірно-правовій площині стало формування розгалуженої мережі двосторонніх угод про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку. Ми з'ясували, що за своєю юридичною природою ці документи не виступають класичними договорами про колективну оборону і не містять прямих гарантій безпосереднього вступу збройних сил країн-партнерів у збройний конфлікт. Натомість вони становлять собою інноваційний політико-правовий інструмент, який юридично закріплює довгострокові зобов'язання іноземних урядів щодо системного фінансування українського оборонного сектору, передачі передових військових технологій, спільного виробництва озброєння та надання макроекономічної допомоги протягом наступного десятиліття. Разом із тим, ми виявили серйозний ризик політичної вразливості цих документів, оскільки їх здебільшого рамковий характер створює пряму залежність обсягів реальної підтримки від внутрішньополітичної кон'юнктури, виборчих процесів та парламентських циклів у державах-донорах. Для нівелювання цієї загрози державі критично важливо трансформувати загальні політичні домовленості у деталізовані міжвідомчі виконавчі протоколи, які міститимуть чіткі стандартизовані операційні процедури, жорсткі графіки постачання та гарантовані квоти фінансування.

Значною перешкодою на шляху максимально ефективної реалізації міжнародної підтримки залишаються внутрішні бюрократичні та нормативні бар'єри. Чинна вітчизняна система адміністрування іноземної допомоги виявилася інституційно неготовою до надзвичайної динаміки воєнного часу. Наше дослідження виявило глибоку термінологічну та процедурну неузгодженість між правовими механізмами залучення

міжнародної технічної та міжнародної військової допомоги. Багатоступеневі процеси міжвідомчого погодження, акредитації та реєстрації проєктів урядовими структурами призводять до невиправданих затримок у постачанні критично важливих ресурсів безпосередньо для сил оборони. Оптимізація цього напрямку вимагає негайного комплексного реформування підзаконної бази шляхом інтеграції розрізнених урядових постанов у єдиний уніфікований алгоритм. Впровадження повністю цифровізованого порталу взаємодії з міжнародними донорами та нормативне скорочення строків обробки дозвільної документації до кількох днів формують життєво необхідні кроки для підвищення загальної обороноздатності держави.

У площині безпосередньої взаємодії з міжнародними гуманітарними місіями та забезпечення імплементації норм міжнародного гуманітарного права ключову роль відіграє інститут цивільно-військового співробітництва. Результати доводять, що ефективність функціонування відповідних армійських структур суттєво знижується через їх надмірне інституційне перевантаження невласивими завданнями. Покладення на профільних офіцерів обов'язків із соціального супроводу поранених військовослужбовців та родин загиблих чи полонених бійців критично відволікає їх від виконання прямих функцій із захисту цивільного населення та координації дій з місцевими органами влади і благодійними фондами. Крім того, існує гостра нестача попередньої спеціалізованої підготовки кадрів перед відрядженням у зону бойових дій. Вирішення цієї інституційної проблеми полягає у законодавчому звільненні структур цивільно-військового співробітництва від соціально-побутових функцій із передачею їх виключно до спеціалізованих служб соціального забезпечення, а також у запровадженні обов'язкових навчальних програм за уніфікованими доктринами Північноатлантичного альянсу для всього залученого особового складу.

Окремий вектор нашої роботи охоплює проблеми протидії загрозам в інформаційному та кібернетичному просторах, які виступають невід'ємною складовою сучасної гібридної війни. Захист об'єктів критичної інфраструктури, забезпечення безперервності роботи державних інформаційних систем та нейтралізація ворожих пропагандистських кампаній вимагають глибокої інституційної інтеграції у європейський та світовий безпековий простір. Національне законодавство потребує постійної адаптації до передових директив Європейського Союзу у сфері мережевої безпеки. Водночас розширення практичної взаємодії з профільними центрами передового досвіду формує надійний оборонний щит, здатний ефективно протистояти системним кібератакам та масштабним інформаційним диверсіям.

Стратегічний вимір міжнародного співробітництва нерозривно пов'язаний із формуванням міцного міжнародно-правового підґрунтя для майбутнього мирного врегулювання. Аналіз світового історичного досвіду завершення збройних конфліктів дозволяє переконливо стверджувати, що будь-які рамкові мирні угоди, побудовані на дисфункціональних територіальних компромісах або відтермінуванні статусу окупованих регіонів, неминуче призводять до появи нежиттєздатних державних утворень та довготривалої консервації збройних протистоянь. Міжнародна практика чітко демонструє, що встановлення миру за рахунок обмеження державного суверенітету чи надання непропорційної політичної автономії окремим регіонам створює перманентну кризу управління. Відтак, українська дипломатія має уникати сценаріїв, які перетворюють збройний конфлікт на «заморожений» стан, залишаючи відкритим простір для майбутніх ескалацій. Ми вважаємо категорично неприпустимим погодження на формати спільного міжнародного управління суверенними об'єктами критичної інфраструктури чи окремими територіями, оскільки подібні кроки легітимізують наслідки збройної агресії та прямо порушують конституційний лад суверенної держави. Базовий мирний договір повинен

спиратися виключно на принципи повного відновлення міжнародно визнаних кордонів, безумовного виведення окупаційних військ, створення дієвих міжнародних трибуналів для притягнення до юридичної відповідальності керівництва держави-агресора та забезпечення невідворотних виплат репарацій за всю завдану шкоду. Майбутня мирна угода повинна стати не лише документом про припинення вогню, а всеосяжним договором, який гарантуватиме довгостроковий економічний розвиток, реінтеграцію звільнених територій та надійну безпекову парасольку за участю найпотужніших світових партнерів.

У підсумку ми дійшли висновку, що сучасне міжнародне співробітництво у сфері забезпечення національної безпеки становить собою складну, динамічну та багатовекторну систему, яка безперервно еволюціонує під впливом екзистенційних викликів воєнного часу. Успішне подолання внутрішніх нормативно-бюрократичних перепон під час отримання допомоги, інституційне очищення військових структур управління від непрофільних функцій, максимальна деталізація міжнародних фінансово-оборонних зобов'язань та жорстке відстоювання національних інтересів у майбутніх переговорних процесах формують критично важливі передумови для досягнення всеосяжного справедливого миру. Розбудова міцної, юридично зобов'язуючої архітектури зовнішньої безпекової підтримки слугує не альтернативою, а надійним інструментом і містком до стратегічної мети – повноправного членства в євроатлантичних та європейських структурах, що зрештою виступає єдиною абсолютною гарантією неповторення військової агресії у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алієв Р. В., Джус О. А., Копотун І. М. та ін. Національна безпека України в умовах воєнного стану: загальна характеристика концепції; міжнародний аспект; нормативне регулювання; судова практика : навч.-практ. вид. Київ : ВД «Професіонал», 2024. 480 с.
2. Антонов В. Конституційно-правові засади національної безпеки України / наук. ред. Ю. Шемшученко. Київ : Талком, 2017. 576 с.
3. Брацук І. Міжнародно-правове регулювання забезпечення інформаційної безпеки в рамках ООН. *Юридичні науки*. 2023. № 1 (125). С. 125–130.
4. Буроменський М. В. (ред.). Міжнародне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
5. Вархов А. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2023. 226 с.
6. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 14.02.2026).
7. Власюк О., Кононенко С. Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни. Київ : НІСД, 2017. 304 с.
8. Войціховський А. Міжнародне право : підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
9. Волкова Ю. Міжнародна технічна допомога в умовах воєнного стану: бюрократичні перепони та можливості реформування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 1. С. 30–37. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2043> (дата звернення: 22.01.2026).

10. Глущенко О. Функція забезпечення безпеки держави в умовах воєнного стану. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 53–56.
11. Горобець Н. С. Ключові поняття міжнародної військової допомоги у сфері безпеки і оборони України. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2024. № 1 (21). С. 18–28.
12. Горовенко С. Неінституалізовані міжнародні альянси безпеки: на варті глобального миру та регіональної стабільності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 557–562.
13. Двостороння безпекова угода між Україною та Сполученими Штатами Америки від 13 червня 2024 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/dvostoronnya-bezpekova-ugoda-mizh-ukrayinoyu-ta-spoluchenimi-91501> (дата звернення: 05.03.2026).
14. Дзьобань О. (ред.). Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади. Харків : Право, 2021. 776 с.
15. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво» / Управління ЦВС Генерального штабу ЗСУ. Київ, 2020. 16 с.
16. Дубинський І., Маркін С. Правова основа забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 20–23. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2024/4.pdf (дата звернення: 08.02.2026).
17. Жар В. Гарантії безпеки для України: аналіз міжнародного досвіду. Центр міжнародної безпеки. URL: <https://analytics.intsecurity.org/security-guarantees-ukraine> (дата звернення: 11.04.2026).
18. Жовнір Є. Креслення стійкості: Архітектура міжнародного безпекового співробітництва України : презентація. Центр безпекових досліджень, 2024. 11 с.

19. Загуменна Ю., Сокурєнко В. Національна безпека України в умовах воєнного стану: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31, № 2. С. 114–138.
20. Зінчук А. М. Окремі аспекти встановлення і розвитку міжнародної допомоги для України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 14.
21. Ізбаш К., Дерев'янкін С. Національна безпека України в умовах воєнного стану: сучасний стан. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1(3). С. 213–217.
22. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
23. Корнійченко А. Адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Україні : дис. ... докт. філос. : 081. Кропивницький, 2021. 270 с.
24. Криштанович М., Пушак Я., Флейчук М., Франчук В. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення. Львів : Сполом, 2020. 418 с.
25. Леган І. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності : монографія. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 328 с.
26. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва / уклад. О. Ноздрачов та ін. Київ, 2019. 120 с. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/Методичний-посібник.pdf> (дата звернення: 14.01.2026).
27. Нагорічна О., Слободян В. Основні форми міжнародного співробітництва України в митній справі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 3 (20). С. 34–42.

28. Наконечна І. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки в умовах євроінтеграції: питання теорії і практики : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 412 с.
29. Оглядове досьє щодо моделей безпекових гарантій (безпекових договорів, угод) між державами / Дослідницька служба Верховної Ради України. 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32887.pdf> (дата звернення: 15.03.2026).
30. Парламентське дослідження щодо правової природи рамкових мирних/базових угод / Дослідницька служба Верховної Ради України. Київ, 2025. 17 с.
31. Пархоменко-Куцевіл О. Проблеми забезпечення національної безпеки в умовах воєнного часу. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. 2023. № 3. С. 143–150.
32. Перепьолкін С., Паршутін Є. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2018. 112 с.
33. Підберезних І., Кочетков В. Київський безпековий договір: рекомендації щодо безпекових гарантій для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 45–48.
34. Пікуля Т. Інституційні гарантії національної безпеки в умовах євроінтеграційних прагнень України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4(3). С. 217–224.
35. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 09.02.2026).
36. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 25.03.2026).
37. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

38. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 30.04.2026).

39. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 07.03.2026).

40. Роль цивільно-військового співробітництва у захисті цивільного населення: досвід України / Center for Civilians in Conflict (CIVIC). Київ, 2023. URL: <https://civiliansinconflict.org/publications/research/the-role-of-civil-military-cooperation-in-protection-of-civilians-the-ukraine-experience> (дата звернення: 28.01.2026).

41. Серединський І. Міжнародне співробітництво у сфері підготовки поліцейських: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 252 с.

42. Спільні безпекові зобов'язання між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2024 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilni-bezpekovi-zobovyazannya-mizh-ukrayinoyu-ta-yevropejsk-91801> (дата звернення: 19.04.2026).

43. Стефанчук Р. О. Гарантії зовнішньої підтримки України в умовах воєнного стану: безпековий напрям. *Право України*. 2024. № 10. С. 121–136. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2024-10-121> (дата звернення: 04.03.2026).

44. Суслін С. Правові аспекти міжнародного співробітництва України у сфері протидії інформаційним загрозам в умовах воєнного стану. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2025. № 1 (33). С. 67–73. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-1\(33\)-67-73](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-1(33)-67-73) (дата звернення: 16.02.2026).

45. Тимошенко О. А. Міжнародні договори за участю України в умовах воєнного стану: політико-правовий вимір. *Аналітично-порівняльне*

правознавство. 2024. № 4. С. 775–782. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.125> (дата звернення: 03.01.2026).

46. Тодоров І., Тодорова Н. Безпекові гарантії для України: очікування та реальність. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. № 1(32). С. 19–31.

47. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина від 16 лютого 2024 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985> (дата звернення: 08.04.2026).

48. Фролова О. Міжнародне співробітництво в галузі забезпечення інформаційної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2019. С. 123–136. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/10365/10492> (дата звернення: 13.01.2026).

49. Хміль І. В. Форми міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 228–234. URL: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.4.38> (дата звернення: 21.03.2026).

50. Ukraine Adapted Annual National Programme Assessment for 2024. NATO, 2024. 5 р. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (дата звернення: 12.04.2026).